

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ØBENHAVNSKE DOKUMENTER OG BREVE

Københavnske dokumenter og breve

ARKIVUDSTILLING VED 800-ÅRS JUBILÆET · 1967

Københavnske
dokumenter og breve

Arkivudstillingen

ved

800-års jubilæet

INDLEDNING

Der findes tre steder, hvor historikeren fortrinsvis må søge hen, hvis han vil arbejde med utrykt materiale til belysning af Københavns historie. Det første sted er stadsarkivet på Københavns rådhus, der opbevarer kommunalforvaltningens arkivalier. De ældste oplysninger om arkivet stammer fra 1563, og i den første periode synes skiftende borgmestre at have haft ansvaret for byens gamle dokumenter. Fra 1751 havde man en særlig arkivar, men arbejdet i arkivet var stadig kun deltidsarbejde. Først i 1817 oprettedes et særligt embede som rådstuearkivar, der siden 1868 har været beklædt af en historiker. Den pågældende embedsmand fører idag titel af stadsarkivar. Stadsarkivet har ansvaret for ca. 11.000 hyldemeter arkivalier, og en væsentlig del af samlingerne opbevares på Københavns rådhus.

Vigtige dokumenter til Københavns historie finder forskeren desuden i rigsarkivet, der har sine lokaler på Slotsholmen kun få skridt fra det sted, hvor Absalon opførte sin borg. Også rigsarkivet har en århundredlang historie. Institutionen kaldtes indtil 1889 gehejmearkivet og dets chef gehejmearkivaren. I henhold til arkivloven af 30. marts 1889 taler man om rigsarkivet og rigsarkivaren. I rigsarkivet findes den største samling af bevarede dokumenter fra middelalderen samt arkivalier, der er et resultat af de centrale statsmyndigheders virksomhed gennem tiderne. I rigsarkivets samlinger findes et stort og omfattende materiale, der belyser hovedstadens forhold til de øverste statsmyndigheder.

Det tredje sted, hvor historikeren kan søge hen, hvis han søger oplysning om byen og dens indvånere, er det sjællandske landsarkiv. Denne institution er forholdsvist ny. Den er oprettet i henhold til arkivloven af 30. marts 1889, og den begyndte sin virksomhed i sommeren 1893. I landsarkivet indgår først og fremmest afleveringer fra de lokale statsmyndigheder. For Københavns vedkommende vil det fortrinsvis sige afleveringer fra de københavnske doms- og politimyndigheder samt de kirkelige embedsmænd. I landsarkivet findes et rigt materiale om fortidens københavnere.

Da det i efteråret 1966 kom på tale, at der også burde indgå en arkivudstilling i de mange arrangementer i anledning af hovedstadens 800-års jubilæum, var det kun naturligt, at de tre ovennævnte institutioner i fællesskab påtog sig løsningen af

GULVMONTRE 1a-b

1. 1186, 21. okt. Pave Urban III stadfæster den gave, som ærkebiskop Absalon har givet Roskilde bispestol, nemlig borgen Hafn med tilhørende omfattende jordegods. Den udslidte skrift er nu til dels ulæselig, men teksten kendes fra ældre afskrifter. I linie 8, lige til venstre for det lange hul, skimtes stednavnet Hafn, og i de følgende 3-4 linier nævnes seksten navne på byer og gårde (f. eks. Vanløse og Gentoft), hvoraf de fleste nu hører til Storkøbenhavn. Under brevet pavens blybulle, med paveseglenes faste motiv, apostlene Peters og Paulus' hoveder. RA.
2. 1254, 13. marts. Jakob Erlandsens stadsret, rettere en overenskomst mellem Roskildebispen (den senere ærkebisp) og borgerne i „Køpmannæhafn“. Den latinske tekst er fuld af ordforkortelser, oftest markeret ved tegn over linien. Under pergamentet et brudstykke af bispens segl. RA.
3. 1275, 20. feb. Roskildebispen Peder Skjalmsen Bangs stadfæstelse (på latin) af biskop Jakob Erlandsens stadsret af 1254, 13. marts. Brevet er udstedt efter bilæggelse af langvarige stridigheder mellem Jakob Erlandsens parti, hvortil Peder Skjalmsen Bang hørte, og kongemagten, og efter at bispen var genindsat i sit embede. SA.
4. 1294, 29. jan. Niels Krags stadsret. Det store, tæt beskrevne pergamentsblad indeholder overvejende strafferettslige bestemmelser. Sproget er latin. Oprindeligt har der været to segl, men de er gået tabt. RA.
5. 1341, 11. feb. Valdemar Atterdags brev på Københavns frihed (på latin). Kongen tilsiger København de samme retigheder, skrevne som uskrevne, der er givet byen af tidligere konger. I dette århundrede var byen skiftevis på roskildebispernes og kongernes hænder. Valdemar Atterdags segl hænger under brevet. SA.

RICVS DEI GRA-
TIA DANORVM
SCLAVORVMQVE
REX Omnibus præsens scri-
ptum cernentibus. salutem in Do-
mino sempiternam. Et Notum

facimus vniuersis. Quod nos dilectos nobis exhibitores præsentium
Villanos HAFNENSES ab omni solutione nonij telonij hac.
Tenus instituti, liberos per præsentem dimittimus penitus. Et excusatos
ac exemptos: Ita tamen; quod bona et Hospitum cum bonis suis non
misceant, nec deducant, nisi dictum nostrum nouum telonium no-
bis exoluerint de eisdem. Si vero Aduocatus noster aliquem
Villanum pro bonis Hospitum sic deducis voluerit incausare, in-
causatus per sex discretos Villanos. Et sex Rurenses ibi circa reside-
tes. quos idem noster Aduocatus eluxerit nominandos. se purgabit.
Et quod plures ex ipsis decreuerint ratum habebitur. donec scripto
quatuor Villanorum. Et quatuor Rurensium ibi circa commora-
tium. quos nos nominauerimus. legaliter reprobetur. Et sic in-
talj denominatione reprobatus. nobis binas Quadraginta Mar-
cas Denariorum emendabit. Die etiam de nominatj plenã
habebunt facultatem Summã. de qua Aduocatus aliquem Vil-
lanum sic incausauerit. addendi et subtrahendi. vel sicut Aduocatus
eam dicit iurandi. Et pro quantj ipsj eum conuicerint. hoc reus expo-
nat. Et binas Quadraginta Marc. Den. ultra hoc emendabit. In-
causatus etiam potest de dicta denominatione inimicum suum publicũ
refutare. In cuius regj testimonium Sigillum nostrum. præsentibus
est appensum. **DAIVM** Wortingborg **ANNO** Domini
M. CCC. XIX. In die Ascensionis Dñj. In præsentia nostra.

16. 1559, 30. aug. Frederik II's åbne brev, udstedt efter tronbestigelsen, at han tager København under sin beskyttelse. Samtidig stadfæstes alle tidligere kongers privilegier. SA.
17. 1596, 14. okt. Christian IV's stadfæstelse af Københavns privilegier. Dokumentet er næsten enslydende med brevet af 30. aug. 1559. SA.
18. 1582, Valkendorfbogen. Christoffer Valkendorf til Glorup, i kongens fravær statholder i hovedstaden, stiftede 1581 forlig mellem borgerskab og magistrat om skatternes fordeling og magistratens embedsindtægter m. m. Han lod derefter byens privilegier og adkomstbreve prente på pergament og pragtfuldt indbinde. SA.

GULVMONTRE 3a-b

19. 1584, 29. juni. Hyldingsfuldmagt. Indtil 1660 var Danmark et Valgrige. Kongevalget tilkom i 16. og 17. århundrede rigsrådet, men bekræftedes ved en hyldingsakt, hvori også repræsentanter for borgerstanden deltog. Ved det her fremlagte brev bemyndiger rådmænd, udvalgte borgere og lavsoldermænd i København 11 mænd til at rejse til Ringsted og deltage i hyldingen af den syvårige hertug Christian, den senere kong Christian IV. Blandt de pergamentet vedhængte 34 segl bemærkes en række ypperlige eksemplarer af de københavnske lavs segl. RA.
20. 1639, 8. juni. Christian IV gør Christianshavn til en selvstændig by med eget byvåben, egen kirke, eget torv, rettigheder som Helsingør, og borgerne tilsiges 12 års frihed for skatter mod at forpligte sig til at bygge købstadshuse og få byen besat. Christianshavn indlemmedes 1674 i København. SA.
21. 1610, 16. jan. Hyldingsfuldmagt. Formelt nøje svarende til nr. 19. Hyldingen gjaldt denne gang „den udvalgte

25. 1658, 10. aug. Da en svensk hær var gået i land på Sjælland 7. aug., og Frederik III nødvendigvis måtte have hjælp af Københavns befolkning til hovedstadens forsvar, gav han tilsagn om de stærkt udvidede privilegier, som byen havde krævet 9. juni 1658. Det bestemtes bl. a., at København skulle være en fri rigsstad og indbyggerne have tilladelse til at købe adeligt jordegods, fritagelse for indkvartering og lige adgang med adelen til offentlige embeder. Som følge af hastværket er brevet udstedt på papir og ikke på pergament. SA.
26. 1659, 24. marts. Privilegier for København. Udover det i brevet af 10. august nævnte indholder dette brev en bestemmelse om oprettelse af en borgerrepræsentation, den såkaldte 32 mænds forsamling. Den direkte anledning til, at privilegiebrevet blev udstedt på dette tidspunkt, var borgernes indsats i stormnatten mellem 10. og 11. februar, hvor den svenske konge Carl Gustavs stort anlagte angreb blev slået tilbage. Under brevet hænger kongens segl og 23 seglkapsler til rigsrådernes segl, heraf er der kun 12 med segl i, resten af rigsråderne har ikke været til stede. SA.
27. 1661, 24. juni. Efter enevældens indførelse reviderede Frederik III Københavns privilegier, der herefter på adskillige punkter var væsentligt ringere for hovedstadens befolkning end de to år før givne. Kongen skyldte byen 70.000 rdl., hvorfor han skænkede den Roskilde len, det såkaldte Bistrup gods. Byen fik ved denne lejlighed sit våben, der her ses indtegnet i privilegiebrevet. De tre tårne fandtes i forvejen i byens segl. De øvrige genstande i byvåbnet henyder til belejringen. SA.
28. 1661, 10. jan. Enevoldsarveregeringsakten. Denne akt, som er et vigtigt led i enevældens gennemførelse, foreligger i flere eksemplarer, hvoraf det her viste er det af hele den danske borgerstand bekræftede. Opslagets højre side viser underskrifter og segl for København; først af alle står den

nyudnævnte præsident Hans Nansen, der året forud havde været en af statsomvæltningens hovedmænd. Beseglingen illustrerer datidens kortvarige mode med ganske små lak-segl, indbyrdes forbundet med silkesnore. RA.

29. 1661, 12. nov. Det kongelige skøde på Roskilde len eller Bistrup gods, som Frederik III havde overdraget København ved privilegierne af 24. juni 1661. Staden fik godset meget billigt. SA.

GULVMONTRE 5a-b

30. 1670, 29. sept. Christian V's stadfæstelse af privilegierne af 24. juni 1661 med den tilføjelse, at magistraten ikke måtte mageskifte nogen del af Bistrup gods uden at få tredobbelt vederlag derfor i lige så godt jordegods. Denne bestemmelse indførte kongen for at værne Bistrup gods mod ihærdige godssamlende naboers bestræbelser. SA.
31. 1701, 14. feb. Frederik IV's stadfæstelse på Københavns privilegier. Enevoldskongen har ikke ønsket at minde nogen om de vidtstrakte rettigheder, København havde. Privilegierne er derfor ikke citeret her. SA.
32. 1731, 19. jan. Christian VI's stadfæstelse af Københavns privilegier. Ordlyden er som forrige konges stadfæstelse, men det er blevet betragtet som værende en sag uden større betydning, at København havde privilegier; brevet er derfor udfærdiget på papir, og ikke på det fornemmere pergament. SA.
33. 1746, 19. sept. Frederik V's stadfæstelse af Københavns privilegier. SA.
34. 1766, 11. april. Christian VII's stadfæstelse af Københavns privilegier. SA.
35. 1771, 3. april. Struensee afskedigede magistraten og indsatte en ny med grev Holstein som leder. Struensees frem-

Gud; naffin Amen Nar effther gud;
 byzdh tusfende fiere hundrede oppo thz tre
 die Thā haffue wy baghere swenne I
 kōbenhaffn m; loff or gunst borgemeſter
 or radz or fulbordh or tillatelſſe older
 mēnen or alle mene broderens i bagere
 gilde or ſelſkappet opp taghz or ſtichtet
 etz brodere ſkay or lagz Thēn almeti
 gneſt gudh til loff hever or .ere alle gud;
 helgene or ſom fiere ſante karne till loff
 or .ere or wore ſiele or alle criſtne ſiele
 til ſalghēet hwert nar nū holde lathe
 twenne meſſer i ſante karne Cappel i
 wor fiere kirke i kōbenhaffn Thēn forſte
 meſſe om thōrſdaunen effther purgē daw
 Thēn annen meſſen i ſante karntes daw
 effther ſole daw Theſſe twenne meſſer
 ſholle wy lathe holde aff brodere ſkappet
 or hwer broder ſzal offre til hwer meſſe
 een pēningh wore thz ſoo at nogre broder
 fore aff by or nke kōme til meſſen or
 offred thā ſzal han betale en groth uten

Skrå for Københavns bagersvende (nr. 40).

tagelse i lavet kunne man således forlange mesterkost, af-
 læggelse af kostbart mesterstykke og senere også svende-
 stykke, ligesom man forlangte, at lærlinge skulle være
 ægtefødt af ærlige forældre osv. Lavenes indflydelse be-
 roede tildels på de skrår eller privilegier, hvormed myn-
 dighederne forsynede de enkelte lav. Lavsskrår udstedtes
 i middelalderen som regel af magistraten, i det 16. år-
 hundrede af kongen eller magistraten og derefter hoved-
 sageligt af kongen. Myndighederne var imidlertid langtfra
 trygge ved lavenes magt, der ofte var vanskelig at kontrol-

2. 1596, 29. august. Tegningen er udført af Heinrich Hansen efter Karl v. Manders 1859 brændte tapeter på Frederiksborg. Trods de manglende farver giver den indtryk af kroningstogets renæssancepragt. Foto. RA.
3. 1596, 29. august. Ceremoniel for kroningen i Vor Frue Kirke. Den kirkelige opfattelse fandt udtryk i, at ordinator, Sjællands biskop, tog kronen fra altret, mens den aristokratiske samfundsorden indebar, at rigsråderne var med til at sætte den på kongens hovede. RA.
4. 1596, 29. august. Optogets ordning undervejs til og fra kirken er nøje beskrevet i denne samtidige „Ausführliche Beschreibung“, en erstatning for presse og TV. RA.
5. 1596, 30. august. Rentemesteren indførte dagen efter i sit regnskab 186 mark i forskellig mønt, som den nykronede konge på vejen tilbage til slottet havde ladet udkaste til almuen. RA.

VÆGMONTRE 3. *Stormen på København 1659.*

Den 8. august 1658 gik svenskekongen Karl X Gustav med sin krigsvante hær i land ved Korsør. 10. august mødtes Frederik III med magistraten og repræsentanter for borgerne, og man enedes om, at byen skulle forsvares, og at kongen til gengæld skulle give København en række omfattende privilegier. Man gik i gang med at afbrænde forstæderne og udbedre den forsømte befæstning, og da Karl Gustav 11. august nåede frem til byen, fik forsvarsforberedelserne ham til at tøve med at angribe. Mens svenskerne tøvede, blev borgere og studenter i byen bevæbnede, og der blev uafsladeligt holdt vagt på volden. Stormløbet kom natten mellem 10. og 11. februar 1659. Angrebet, der især var rettet mod voldafsnittet mellem Vartov og Kongens bryghus, blev afvist efter svenske tab på 2–3000 mand. Uden at det senere kom til alvorlige angreb, varede belejringen dog til efter Karl Gustavs død 12. februar 1660, og først 2. juli dette år åbnede militæret igen byens porte. København havde da både sikret sine egne privilegier og Danmarks beståen som selvstændigt rige, ligesom også vejen for enevældens indførelse var banet.

1. 1689. Kobberstik af stormen, udført i Stockholm 1689 af Eric Dahlberg. SA.
2. 1658, 7. sept. Professor, senere præsident i København, Peder Hansen Resens egenhændige opgivelse af, hvor mange brugelige våben, han havde i sit hus. RA.

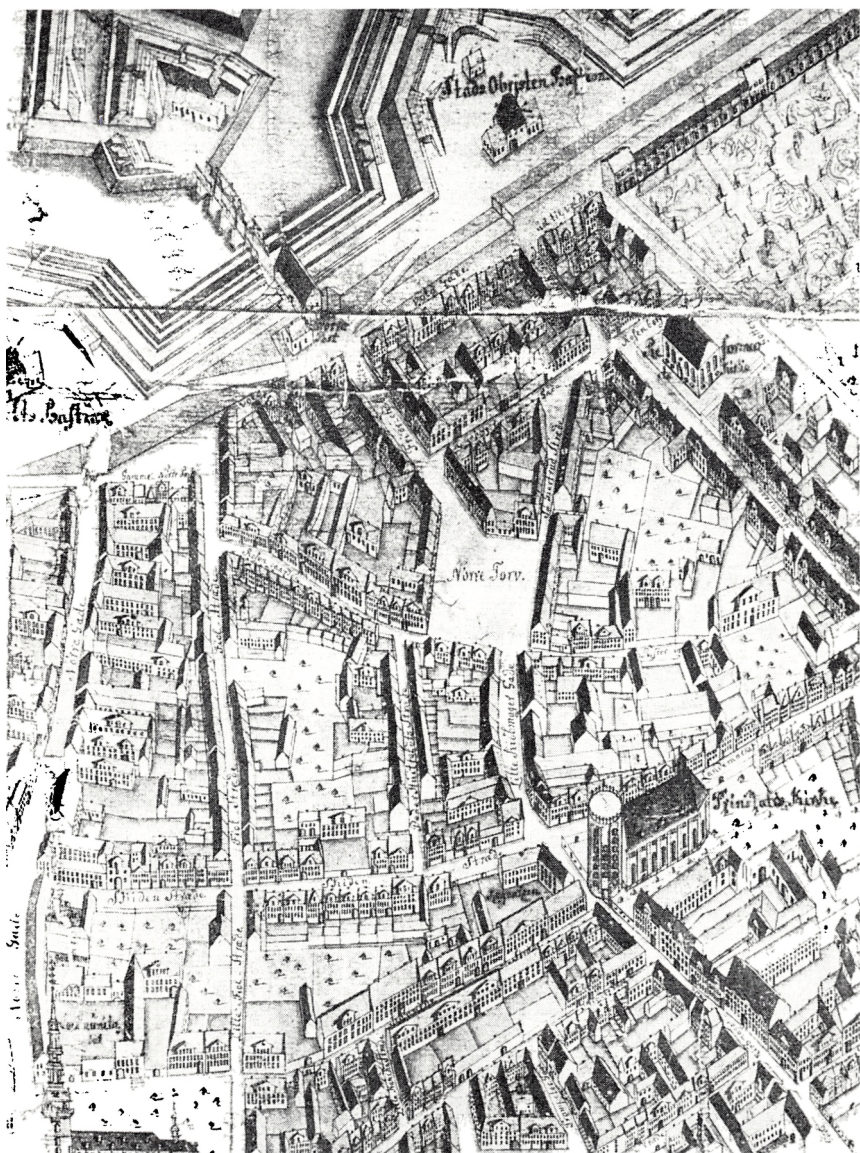
ialt 487. Der døde under pesten flere pr. dag end under normale omstændigheder pr. måned. LA.

5. 1711, 9.–13. okt. Opslag fra protokollen for lazarettet på Ladegården. Lister over syge. I marginen til venstre er gjort notater om det antal portioner af middags- og aftensmad, der skal skaffes til veje, samt i forbindelse hermed om antallet af nye dødsfald. SA.

VÆGMONTRE 5. *Den store brand 1728.*

Formentlig ved et barns uforsigtighed med et brændende lys udbrød om aftenen 20. oktober 1728 brand i et hus ved Vester-vold. Det varede længe, før brandvæsenet kom til stede, da brandkorpset netop havde gjort sig en glad dag ovenpå en overstået sprøjteprøve. Det arbejdede derfor heller ikke særlig effektivt, og da samtidig vandet i vandrenderne netop var brugt til at fylde Peblingsøen efter dens rensning, bredte ilden sig hurtigt og blev først slukket 23. oktober. Da var imidlertid $\frac{1}{3}$ af byen eller mere end 1600 bygninger ødelagt, bl. a. flere kirker, rådhuset og universitetet. Branden gav anledning til uoverskuelige husvildeproblemer, og såvel de brandlidte som deres pantekreditorer led så betydelige tab, at man i 1731 belært af erfaringerne oprettede Københavns Brandforsikring, hvis arkiv nu er en af vore bedste kilder til Københavns bygningshistorie. Der blev nedsat en bygningskommission og en gadereguleringskommission, idet man ville benytte lejligheden til at få bredere gader og grundmurede huse, hvad dog kun delvis lykkedes. For at klare genopbygningen måtte hundredvis af udenlandske håndværkssvende indkaldes.

1. Udat. Samtidigt kort over København, fremstillet af Joachim Hassing. På kortet er med gul farve angivet den afbrændte del af byen. SA.
2. 1731, 26. jan. Christian VI's fundats for Brandkassen. SA.
3. 1731, 31. jan. Første side af magistratens plakat vedrørende Brandkassens indretning. SA.
4. 1729. Side af fortegnelse over murermestre i byen med angivelse af bygherrer og antal svende. Til venstre et forsøg på en samlet optælling af svende. Bygningskommissionen 1729. SA.
5. 1728, 1. nov. Første side af Sjællands biskops kopibog efter branden. Øverst brev til Rentekammeret om 150 rdl. til omgående hjemsendelse af 150 fattige studenter. Nederst be-

Chr. Geddes eleverede kort (vægmontre 7).

10. Christianshavn, der fra 1618–74 var en selvstændig købstad, fik med privilegiebrevet 1639 (nr. 20) sit eget våben, der med navnetrækket C 4 og tårnets krone markerer gælden til grundlæggeren. Gipsafstøbning. RA.
11. Københavns segl, som det blev efter privilegiet 1661 og siden væsentlig uændret har holdt sig. Lakafttryk af et i stadsarkivet bevaret signet. Over skjoldet hjelme, fancr og krone, på siderne løver som skjoldholdere, nedenunder kampvåben og redskaber til skansebygning. RA.
12. Københavns byvåben i det 18. århundredes fremstilling. Titeltkobberet i L. de Thuraus Hafnia Hodierna (Vore dages København). Våbnet, der ret nøje svarer til privilegiebrevets, er anbragt på en obelisk i antikiserende baggrund, omgivet af englebørn og mytologiske figurer. Foto. RA.
13. Københavns nuværende segl. Lakafttryk. RA.

VÆGMONTRE 9. *Københavns rådhus.*

Om beliggenheden af Københavns *ældste* rådhus ved man meget lidt og slet intet til dets udseende. Byens *andet* rådhus lå på den nuværende bispegårds grund på hjørnet af Nørregade og Studiestræde, der dengang hed Rådhusstræde. 1479 udlåntes en del af huset til det nyoprettede universitet, og omtrent samtidigt opførtes det *tredie* rådhus på det nuværende Gammeltorv med facade langs den nuværende gadelinie Frederiksberggade–Nygade. Foran – på det nuværende springvands plads – stod rettestedet med kagen, mens kælderen rummede fængsel og byens vinkælder. Christian IV lod dette hus ombygge i renæssancestil, og da han 1608 anlagde Nytorv, fik rådhuset nu to facader. Han lod samtidig opstille det nuværende springvand på Gammeltorv. Dette rådhus blev ødelagt ved branden 1728, og 1733 stod det *fjerde* rådhus færdigt med hovedfacade mod Gammeltorv. Det nedbrændte totalt ved branden 1795, og først 1815 kunne det *femte* rådhus indvies. Heri skulle også Hof- og Stadsretten samt Politiretten have til huse. Da en af justitsministeriet 1883 nedsat kommission indstillede, at denne bygning fremtidig alene skulle anvendes til domhus, måtte kommunen fortrække fra Nytorv, og byen måtte gå i gang med at opføre det *sjette* rådhus. Det blev bestemt, at det skulle ligge på den netop nedlagte „Gyldenløves bastion“ syd for den gamle Vesterport. Arbejdet

2. 1807, 1. sept. Københavns kommandant, general E. Peymanns bekendtgørelse, hvori han giver oplysning om det engelske ultimatum og sit eget afvisende svar. LA.
3. 1807, 1. sept. Hovedkvarterets udkast til bekendtgørelse om, hvorledes borgerne skal forholde sig under bombardement. LA.
4. 1807, 30. august. Politidirektørens plakat om hovedkvarterets flytning fra Citadellet til traktør Raus gård på Kongens Nytorv. LA.
5. 1807, sept. Politidirektørens foreløbige opgørelse over dræbte civilpersoner på grundlag af indberetninger fra præsterne. Herunder antallet af kvæstede på Almindeligt hospital. LA.
6. 1807. Fortegnelse over afbrændte bygninger fra gadereguleringskommissionen. SA.
7. 1807, 14. sept. Politidirektørens plakat om de engelske troppers adgang til byen efter kapitulationen. LA.

VÆGMONTRE 11. *Martsdagene 1848.*

På grund af det slesvigske spørgsmål og det liberale borgerskabs krav om en fri forfatning gav Christian VIII's død 20. januar 1848 anledning til betydelig politisk uro i København. 28. jan. udstedte den nye konge Frederik VII en forholdsvis liberal forfatning for hele monarkiet. Da den hverken tilfredsstillede slesvigholstenerne eller danskerne, blev stemningen i begge lejre meget modtagelig for påvirkninger fra Februarrevolutionen i Paris. De stænderdeputerede i Rendsborg krævede i marts 1848 en fællesforfatning for Slesvig og Holsten, og som modvægt herimod forlangte de nationalliberale i København en fri forfatning omfattende Danmark og Slesvig. Københavns borgerrepræsentation kom i denne situation til at spille en fremtrædende rolle. 20. marts vedtog man at rette en henvendelse til kongen om et nyt ministerium, der nød folkets tillid, og 21. marts om formiddagen drog et folketog på 15000 mennesker med borgerrepræsentationen og overpræsidenten i spidsen fra rådhuset til Christiansborg for at overrække henvendelsen. Samme dag lod kongen det gamle ministerium træde tilbage, og udviklingen frem imod Junigrundloven og Treårskrigen var kommet i gang.

1. 1848, 21. marts. Folketoget til Christiansborg. Tegning af Tom Petersen i Illustreret Tidende. KB.
2. 1848, 19. januar. Notat fra Politidirektøren om hvorledes man bedst giver befolkningen meddelelse om kongens tilstand, hvis uroligheder skal undgås. LA.

3. 1880, 26. august. Brev til direktør P. H. Classen om, at portrætmaler A. Lipke og gartner L. W. Hinrichsen endelig af magistraten har fået approbation på at anlægge veje gennem matr. nr. 125 A–F, så at udstykning kan begynde. Udstykningssagen havde da stået på siden 1857, efter Østerports fald. LA.
4. 1881. Kort, der viser udstykningsplanen for matr. nr. 125 A–F. Som det fremgår, er der i mellemtiden bl. a. sket opfyldning og havneanlæg ved stranden. LA.
5. 1887. Overenskomst 1887 mellem lodsejerne om udvidelse af Strandpromenaden (den nuværende Strandboulevard) til en offentlig vej på 30 alens bredde. LA.

VÆGMONTRE 13. *Slaget på Fælled 1872.*

På baggrund af en omfattende industrialisering, lave arbejds-lønninger, betydelig strejkeuro og Pariserkommunen fik den socialistiske bevægelse i løbet af 1871 for første gang et vist op-sving her i landet. I maj udkom en lille pjece med titlen „Socialistiske Blade“, og fra 1. juli begyndte ugebladet „Socialisten“ at udkomme. Lederne var Louis Pio, Harald Brix og Poul Geleff. I eftersommeren indmeldte Pio den danske forening som sektion i den marxistiske Internationale. Bevægelsen blev nøje overvåget af politidirektøren, der valgte at slå til, da foreningen til 5. maj 1872 havde varslet et stort folkemøde på Fælled. Mødet blev forbudt under henvisning til det samfunds-omstyrtende program. Natten mellem 4. og 5. maj blev de tre ledere arresteret, og den resterende bestyrelse bestemte sig til at aflyse mødet. Da der alligevel mødte mange mennesker op på Fælled, kom det til et voldsomt sammenstød med politiet og garderhusarerne. De tre ledere idømtes herefter fængselsstraffe og udvandrede senere til USA. Den socialistiske bevægelse gik for en årrække i opløsning.

1. 1872, 7. marts. Brev til Louis Pio fra Karl Marx' nære medarbejder Friedrich Engels. RA.
2. 1872, 13. april. Brev til Louis Pio fra Adolf Hepner i Leipzig. Hepner var redaktør af „Volksstaat“ og en nær medarbejder af Wilhelm Liebknecht. Pio får råd om, hvem han skal støtte i Flensborg. RA.
3. 1871. Brev fra Harald Brix til væver Hermansen i Skanderborg. LA.
4. 1871, 28. nov. Brev fra centralkomiteen til en strejkebryder. LA.

kongen med en adresse. Den socialdemokratiske gruppes henvendelse gav anledning til omfattende demonstrationer ved slottet. AAB.

5. 1920, 3. april. Side af kommandør H. Konows beretning om krisen. Konow var forsvarsminister i forretningsministeriet. Siden beretter om forholdet mellem kongen og ministeriet 3. april efter den socialdemokratiske gruppes henvendelse og under forhandlingerne med partiførerne. RA.
6. 1920, 31. marts. Højesteretssagfører O. Liebes beretning om krisen. Liebe var statsminister i forretningsministeriet. Siden beretter om forhandlinger med socialdemokratiske repræsentanter 31. marts. RA.

VÆGMONTRE 15. *Folkestrejken 1944.*

Folkestrejken 26. juni – 3. juli 1944 er uforglemmelig for alle, der oplevede den. Den verdenshistoriske baggrund var de tyske hæres voksende modgang i Rusland og Normandiet, den umiddelbare anledning tyskernes straffeforanstaltninger mod sabotagen, navnlig indførelsen af den såkaldte spærretid. Strejken var en spontan aktion fra befolkningen og gennemførtes med fatalistisk beslutsomhed trods Gestapos skyderier og truslerne om udsultning og bombardement.

1. 1944, 30. juni kl. 19.40. Rapport til Københavns opdagelsespoliti om, at der på dette tidspunkt var fire store brande på Nørrebro, og at tyskerne skød med kanoner ned ad Nørrebrogade. RA.
2. 1944, 28. juni. Bål i Adelgade som udtryk for folks uvilje mod spærretiden. Foto. RA.
3. 1944, 30. juni. Vogn væltet til barrikade på Nørrebrogade. Foto. RA.
4. 1944, 30. juni. Rapport til „politikasernen“ i Klerkegade om, hvorledes general v. Hanneken under indtryk af modstanden lovede Schalburgkorpsets fjernelse. RA.
5. 1944, 2. juli. Det illegale „Land og Folk“s opslag om ikke at efterkomme kommunalbestyrelsens og arbejdsorganisationernes opfordring til arbejdets genoptagelse uden sikre tyske garantier. RA.
6. 1944, 3. juli. Frihedsrådets opråb, der førte til arbejdets genoptagelse 5. juli, efter at en række væsentlige tyske indrømmelser var opnået. RA.
7. 1944, juli. „De frie Danske“s nummer om folkestrejken. På forsidebillederne ses barrikader og „Buldog“'s brand. RA.

119415

DIS-Danmark

~~1 2 1 4 9 0~~